

Theorie *versus?* Praktijk

Marc Wouters

Ik maak me een beetje zorgen, maar als relatieve buitenstaander heb ik gelukkig gemakkelijk praten. Ik duid hier accountancy, financial accounting, belastingrecht en andere financiële specialisaties die met verslaggeving te maken hebben gezamenlijk aan met *accounting*. Het valt me op dat in de *accounting* de afstand nogal groot is tussen de professionals die 'in de praktijk' werken en de onderzoekers die 'op de universiteit' werken. De onderzoekers slagen er de laatste jaren steeds beter in om erg goed, internationaal georiënteerd werk te doen, dat wordt gepubliceerd in wetenschappelijke toptijdschriften. Dat is een prestatie van formaat en grote winst in vergelijking met pakweg vijftien jaar geleden, toen het onderzoek in *accounting* internationaal achterbleef bij andere vakgebieden in de bedrijfseconomie in Nederland. Tegelijkertijd lijkt het alsof de waardering van dat wetenschappelijk onderzoek door professionals die in de praktijk werken niet is toegenomen. Ik heb geen harde gegevens om dit te onderbouwen, maar ik krijg uit terloopse opmerkingen soms de indruk dat met het geavanceerder worden van het onderzoek, menig professional de herkenbaarheid en bruikbaarheid van het wetenschappelijk onderzoek minder acht. En dan bedoel ik met 'professional' ook mensen die als deeltijd-hoogleraar aan RA- en RC-opleidingen van Nederlandse universiteiten verbonden zijn. Er lijkt over en weer soms weinig waardering te bestaan en men heeft elkaar zelfs weinig te vertellen. Dat is toch vreemd?

Het hoeft niet zo te zijn. In vakgebieden als geneeskunde en engineering – ik zie het ook op de Universiteit Twente – werken bij onderzoeksafdelingen van bedrijven wetenschappelijk zeer gewaardeerde onderzoekers die parttime aan de universiteit zijn verbonden; fulltime wetenschappers doen onderzoek dat ook commercieel wordt toegepast. Een recente studie van de Koninklijke Universiteit Leuven in geneeskunde, engineering, exacte wetenschappen en landbouwwetenschappen vergelijkt de publicaties van onderzoekers die patenten hebben met de publicaties van onderzoekers die geen patenten hebben. Het blijkt dat de uitvinders ook het meest succesvol zijn in het publiceren in wetenschappelijke

tijdschriften.¹ Toepassingsgerichtheid bij wetenschappelijk publiceren kennelijk niet. En in een spraakmakend artikel in *Harvard Business Review* wordt de relatie tussen praktijk en universiteit op de beste Amerikaanse rechtenfaculteiten als positief voorbeeld genoemd.²

Wat zou er kunnen veranderen, opdat ook in *accounting* de interactie tussen de professionals in de praktijk en de onderzoekers aan de universiteit beter wordt? De liefde zal van twee kanten moeten komen.

1) Ook toepassingsgericht, wetenschappelijk toponderzoek

Ik wil een lans breken voor onderzoek in *accounting* dat expliciet als doel heeft om op wetenschappelijke wijze kennis te ontwikkelen gericht op 'hoe dingen beter kunnen'. Is dat dan niet vanzelfsprekend? Nee. Veel papers in toptijdschriften in *accounting* hebben in de inleiding meestal wel een motivatie waarin bepaalde praktische problemen worden genoemd, maar het onderzoek zelf is bedoeld om zaken te verklaren. Daar is niets mis mee en dergelijke kennis kan uiteindelijk ook wel tot toepassingen leiden. Maar in *accounting* is het nauwelijks geaccepteerd om gericht onderzoek te doen naar 'hoe dingen beter kunnen'. Er wordt zelden of nooit in de inleiding expliciet aangegeven dat het doel van dit specifiek onderzoek is om een methode te ontwikkelen waarmee een bepaald probleem kan worden opgelost. Dan wordt het normatief en dat is zonder meer verdacht. De achtergrond hiervan lijkt me dat in het verleden wellicht te vaak vanuit de luwte van de ivoren toren 'concepten' als een soort van pseudowetenschappelijke kennis werden gepromoot, zonder een wetenschappelijke onderbouwing. Daar moeten we vooral niet naar terug.

Maar juist nu het onderzoek in *accounting* in Nederland echt goed aan het worden is, kunnen we wellicht de verkramptheid rond 'normatief' onderzoek wat loslaten en kijken hoe in andere toepassingsgerichte disciplines oplossingsgericht onderzoek wordt gedaan en daarvan leren voor *accounting*. Mattessich (1995) noemde dit een *conditional normative* onder-

zoeksmethodologie.³ Daarbij gaat het erom doelen die worden nagestreefd expliciet te maken en systematisch empirisch onderzoek te doen naar of en onder welke omstandigheden een bepaalde interventie helpt deze doelen te realiseren. De onderzoeker is betrokken bij de ontwikkeling van de interventie (of 'methode' of 'benadering') en bij de empirische toetsing die weer leidt tot verfijning, et cetera. Er wordt samengewerkt met bedrijven en andere organisaties, terwijl het genereren en publiceren van kennis het doel blijft. Eigenlijk is het merkwaardig dat we in een toegepast veld als accounting niet meer toepassingsgericht wetenschappelijk onderzoek zien, zoals we dat wel zien in andere toegepaste wetenschappen.

In het vakgebied *operations management* bijvoorbeeld bestaat het tijdschrift *Interfaces* dat als doel heeft om meer inzicht te geven in wat erbij komt kijken om technieken uit operations research en management science in de praktijk toe te passen. Ieder artikel beschrijft in detail een geavanceerde en succesvolle toepassing bij een bedrijf of andere organisatie en ook de effecten op die organisatie. Het is ook een wetenschappelijk tijdschrift dat serieus meetelt. Het zou mooi zijn als zo iets ook voor de bedrijfseconomie bestond.

2) Meer serieuze onderzoeksbanen in de praktijk

Laten we eerlijk zijn: als we een onderzoeker van Shell die ook parttime op een universiteit werkt een hele week zouden volgen, dan zien we waarschijnlijk niet zoveel verschil tussen het werk in het bedrijf en op de universiteit. We zien het laboratorium, seminars, hem/haar schrijven en overleggen. In beide werkkringen wordt onderzoek gedaan en alles wat daarmee samenhangt. Maar als we een partner van een accountantskantoor of van organisatieadviesbureau of een topmanager, die ook parttime aan een universiteit werken, een hele week volgen, dan zou het werk waarschijnlijk in twee nogal verschillende delen uiteen vallen: toepassen en daarnaast onderwijs & onderzoek.

Begrijp me niet verkeerd: ik vind de voeding van onderwijs en onderzoek vanuit het werk in de praktijk buitengewoon zinvol. Maar dat werk in de praktijk is typisch geen onderzoek

en dat beperkt natuurlijk de omvang, diepte en gespecialiseerdheid van het onderzoekswerk. De dag heeft maar 24 uur en daarvan zijn er erg veel nodig alleen al om op topniveau onderzoek te doen. Ik zou het toejuichen als er ook bij accountantskantoren en adviesbureaus – net als bij de zware research-afdelingen van bedrijven zoals Shell, DSM, Philips, et cetera – meer serieuze en fulltime onderzoeksfuncties komen. Ik denk aan een afdeling van enige omvang en met voldoende budget voor bijkomende kosten, die toepassingsgericht onderzoek doet op basis waarvan het kantoor de dienstverlening kan verbeteren. Dit onderzoek wordt met gangbare methoden en 'degelijk' uitgevoerd en sommige resultaten worden ook gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften. Er wordt intensief samengewerkt met onderzoekers op universiteiten, bijvoorbeeld door gezamenlijk opzetten en begeleiden van afstudeerders en promovendi. Meer fundamenteel onderzoek wordt vooral aan de universiteit gedaan en het kantoor bouwt hierop voort. Dit onderzoek gaat verder dan wat nu bijvoorbeeld de vaktechnische bureaus van accountantskantoren doen. Dat is sterk gericht op toepassing van regels.

Is het eigenlijk niet merkwaardig dat accountantskantoren en adviesbureaus geen zwaar onderzoek nodig lijken te hebben om hun dienstverlening verder te ontwikkelen? Bedrijven als Philips, ASML, Thales, Shell, DAF, FEI, AkzoNobel, DSM, et cetera zouden zonder geavanceerde R&D snel ophouden te bestaan.

Tot slot. 'Natuurlijk' zijn fulltime onderzoekers een ander type dan professionals bij accountantskantoren en adviesbureaus. Ik ben zelf fulltime aan de universiteit verbonden en ik wil als onderzoeker weten, begrijpen, puzzelen, lezen, schrijven, lesgeven en discussiëren. De hoogste beloning is publicatie in wetenschappelijke toptijdschriften. Anderen willen vooral in de praktijk stoeien met hun vak, uitgedaagd worden om zaken inhoudelijk op niveau en praktisch relevant voor elkaar te krijgen en commercieel hun kennis toepassen. De hoogste beloning is dan een hoge beloning. Ik zou het mooi vinden als er over en weer meer begrip, waardering en leren voor en van elkaar was. ■

Noten

1 Bart van Looy, Julie Callaert, Koenraad Debackere (2006). Publication and patent behavior of academic researchers: Conflicting, reinforcing or merely co-existing? *Research Policy*, 35, pp. 596-608.

2 Warren G. Bennis, James O'Toole (2005). How business schools lost their way. *Harvard Business Review*, 83(5, May), pp. 96-104. Volgens de auteurs is het probleem met veel Amerikaanse business schools dat de docenten langzamerhand in hun onderzoek alleen nog maar

zijn gericht op de wetenschappelijke literatuur, geavanceerdheid van de onderzoeksmethodologie en scores in de tijdschriften, maar ze weten nog maar nauwelijks hoe bedrijven problemen kunnen oplossen en zaken kunnen verbeteren.

3 Richard Mattessich (1995). Conditional-normative accounting methodology: Incorporating value judgments and means-ends relations of an applied science. *Accounting, Organizations and Society*, 20(4), pp. 259-284.

Prof. dr. ir. Marc Wouters is hoogleraar Management Accounting aan de Universiteit Twente. Hij richt zich in onderwijs en onderzoek op het gebruik van bedrijfseconomische informatie buiten de financiële functie, zoals in de logistiek, inkoop, manufacturing en business-to-business marketing. Hij is ook opleidingsdirecteur van de opleidingen Technische Bedrijfskunde (Bachelor) en Industrial Engineering & Management (Master).